

Vážení studenti,

tento dokument neobsahuje kompletní studijní materiál. Doplňte si prosím podklady z literatury.

Somatopedie

Pedagogika osob s tělesným postižením

Okruh osob s tělesným postižením

- Heterogenní skupina
- Společný znak – částečné nebo úplné **omezení hybnosti**.
- Tělesně postižený je člověk omezený v pohybových schopnostech v důsledku poškození podpůrného nebo pohybového aparátu nebo jiného organického poškození.
- Jde o dlouhodobý nebo trvalý vztah
- Úzká souhra mezi pohybem, vnímáním a kognitivním vývojem.
- J.Piaget, 1997: Dítě se učí při pohybu a pohybem. Získané zkušenosti jsou východiskem pro další učení.

Klasifikace pohybových vad

- **Podle doby vzniku postižení**
- Vrozené a dědičné
- Získané
- **Podle místa postižení**
- Obrny
- Amputace
- Deformace
- Malformace

Dělení obrn

- **Podle doby vzniku:**
- Vrozené a dědičné
- Získané
- **Podle stupně postižení:**
- Parézy – částečné ochrnutí
- Plégie – úplné ochrnutí
- **Podle místa vzniku**
- Centrální – mozek a mícha
- periferní

Mozková pohybová postižení

- **Podle tonusu**
- Hypertonie
- Hypotonie
- Střídavý svalový tonus

- **Podle místa**
- Diparéza/diplégie

- Kvadruparéza/plégie
- Hemiparéza/plégie
- Triparéza/plégie
- Monoparéza/plégie

Dětská mozková obrna

- V průběhu prvního roku se klinický obraz DMO teprve utváří
- V prvním roce se diagnostikuje
  - Centrální koordinační porucha CKP
  - Centrální tonusová porucha CTP

Příčiny DMO

- Prenatální
  - Infekce matky, oběhové poruchy matky, které mají za následek nedostatečné okysličování plodu
- Perinatální
  - Porodní asfyxie, nedonošenost, přenošenost, protražované porody
- Postnatální
  - Všechny infekce zejména do šesti měsíců

Formy DMO

- **Spastické**
  - Zvýšené svalové napětí
- **Nespastické**
  - Snížené svalové napětí

Spastické formy DMO

- Forma diparetická
  - Jde o ochrnutí obou dolních končetin, jedná se o postižení nezralého mozku
- Forma kvadruparetická
  - Spastické ochrnutí všech čtyřech končetin, častá je epilepsie, přidržení MR
- Forma hemiparetická
  - ochrnutí poloviny těla, více postižena horní končetina, postižení v protilehlé hemisféře předního mozku

Nespastické formy DMO

- Forma **hypotonická**
  - snížený svalový tonus, příčinou je funkční postižení nezralého mozku, často přidružená MR
- Formy **dyskineticko-dystonické**
  - jsou projevem postižení bazálních ganglií.
  - Můžeme se setkat s čistou dystonií, menší procento s MR
  - Častější jsou choreoatetoidní dyskinézy s dystonickou složkou (poruchy svalového napětí)

Přidružená postižení k DMO

- Poruchy řeči, sociálně-komunikační poruchy
- Mentální postižení

- Smyslové vady – vady zraku a sluchu
- Epilepsie
- Poruchy učení a chování na podkladě LMD
- Poruchy vnímání
- Emocionální poruchy
- Ortopedické vady

Lehké mozkové dysfunkce

- Lehčí typ poruchy centrální nervové soustavy (CNS). LMD trpí asi 3% populace, postižení jsou především chlapci.
- Charakteristika:
  - Nerovnoměrný vývoj jednotlivých mentálních funkcí (jemná motorika, řeč)
  - Zvýšená pohyblivost a neklid
  - Nesoustředěnost
  - Motorická neobratnost
- **Následky - SPU**

Dětská obrna

- **Virové onemocnění**
- Od roku 1958 očkování Sabinovou vakcínou
- **Probíhá ve dvou fázích**
- První připomíná chřipkové onemocnění
- Druhá fáze se vyznačuje horečnatým onemocněním s příznaky podráždění mozkových blan
- **Ochrnutí dolních končetin** je následkem poškození motorických buněk na předních kořenech míšních

Další druhy obrn

- Mozková příhoda
  - Vzniká krvácením do mozku. Za následek má ochrnutí jedné poloviny těla, afázie. Příčiny: neléčený vysoký krevní tlak
- Mozková embolie
  - Způsobuje nedokrevnost části mozku a odumření mozkové tkáně zaklíněním embolu pohybujícího se krevním proudem. Bývá více postižena končetina horní než dolní, paréza až plégie, afázie
- Mozkové nádory
  - Po úspěšně provedené operaci nádory někdy zanechávají následky v pohybové oblasti

Traumatické obrny

- Otevřené poranění hlavy
- Uzavřené poranění hlavy
  - Otřes mozku – komoce
  - Stlačení mozku – komprese
  - Zhmoždění mozku – kontuze

Degenerativní onemocnění mozku a míchy

- Projevuje se až v průběhu života
- Nervová vlákna (později nervové dráhy) postihují proces rozpadu a zániku nervových buněk
- Mozečková heredoataxie
- Senator Marieova choroba, vzniká postižením jedné nebo obou hemisfér a je dědičná. Prognóza je nepříznivá, jedná se o postupnou degeneraci mozečku, příp. míchy. Projevuje se vrávoravou chůzí, nystagmem (třes očí, rychle se opakující rytmické pohyby očí), atrofií a poruchami řeči
- **Roztroušená skleróza mozkomíšní**
- Sclerosis cerebrospinalis multiplex, 1% dospělé populace
- Vzniká onemocněním centrálního nervstva a vyznačuje se ložiskovými změnami mozku a míchy –poruchy pohybového aparátu
- Friedreichova heredoataxie
- Je podmíněna degenerací míšních provazců.
- Počátek mezi 6-10 rokem, nepříznivá prognóza
- Typická zvláštní deformita nohy, tzv. koňská noha s vysokým nártem a nesprávnou polohou chodidla

Obrna míchy

- **Traumatický úraz páteře s následným poraněním míchy.**
- Různé **stupně poruch:**
- Při **postižení** několika **předních kořenů** - **chabé obrny** bez poruch citlivosti
- **Úplné přerušování míchy** – trvalé ochrnutí kosterního svalstva a orgánů, které jsou inervovány míšními kořeny uloženými pod místem léze

- Otázka **místa**, kde došlo k porušení míchy
- **Chabá paraparéza** až **paraplégie** (mícha bederní až křížová)
- **Spastická paraparéza** až **paraplégie** (hrudní mícha)
- **Spastická kvadruparéza** až **kvadruplégie s poruchou citlivosti** (krční mícha v segmentech C1-C4)

Deformace

- **Vrozené:** Vývojové deformace
- lebky
- kloubů
- svalů
- **Získané**
- Důsledek nemoci (TBC)
- Nesprávného držení těla
- Těžkých úrazů
- Popálenin

Progresivní svalová dystrofie

- Myopatie
- Onemocnění **příčně pruhovaného svalstva**, kdy dochází k degeneraci svalových vláken, která jsou postupně nahrazována funkčně neplnohodnotnou vazivovou a tukovou tkání. Primárně dědičné onemocnění vzniklé **metabolické poruchy**
- Onemocnění mívá dvě formy:
- Forma postihující **pletenec ramenní** – prognóza dobrá
- Forma postihující **pletenec pánevní**
- **Duchennova progresivní svalová dystrofie** – specifický případ s nepříznivou prognózou. Vede k rozpadu celého svalstva.

Perthesova choroba

- Postihuje hlavici stehenní kosti
- Pravděpodobnou příčinou je poškození cév, které vyživují kloubní hlavici. Dochází k nekróze, tj. k odumření, předčasné degeneraci a k znehodnocení kloubu
- Choroba postihuje 5-7 leté děti
- Vyžaduje dlouhodobou klidovou léčbu
- Dobrá prognóza

- **Nesprávný vývoj kyčelních kloubů**

- Luxace – úplné vykloubení hlavice (3% kojenců)
- Subluxace – částečné vykloubení hlavice (15% kojenců)

- **Poškození kyčelních kloubů**

- Chorobný proces (TBC)
- Poranění kloubu
- Částečné nebo úplné rozdrčení kloubu - úrazem

Vadné zakřivení těla

- Páteř se může deformovat
- **V rovině sagitální**
  - Tím rozumíme předozadní rovinu těla
  - Hrudní kyfóza - zvýšení normálního zakřivení (tzv. kulatá záda)
- **V rovině frontální**
  - Deformace v rovině čelní se projevují vychýlením od středové roviny
  - Skoliózy (2,5% populace dětí a mládeže)

Amputace

- umělé odnětí části končetiny od trupu
- Příčiny:
  - **Traumatické amputace** – úrazy, poranění el. proudem, výbušniny, sport.
  - **Cévní onemocnění**
  - **Zhoubné nádory** na končetinách

Malformace

- Vrozené

- Amélie
- Chybějící končetina
- Fokomélie
- Zkrácená končetina, spíše jen naznačená, chybí dlouhé kosti, jde o poruchu na začátku nitroděložního vývoje vlivem některých škodlivin.

Literatura:

PIPEKOVÁ, J. (ed.) *Kapitoly ze speciální pedagogiky. 2.*, rozšířené a přepracované vydání. Brno : Paido, 2006. ISBN 80-7315-120-0.